

N:o 94.

Af herr **Berggren m. fl.**, om *ändring af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 m. m.*

Den 4 maj 1906 utfärdades den lag, som med vissa undantag förbjuder bolag och föreningar att förvärfva jordbruksfastigheter i Norrland och Dalarne. Den hade framtvingsats af där rådande missförhållanden, ådagalagda genom vidlyftiga utredningar. Det måste emellertid beklagas, att Värmlands län förblef stående utanför denna lagstiftning, ty detta län hotas liksom förut Norrland och Dalarne af bolagens öfverhandtagande jordförvärf.

Sedan lång tid tillbaka hade järnindustrien ägt vidsträckta områden i Värmland. Dessa jordförvärf stodo tillsammans med den värmländska bruksrörelsen, som under sin blomstringstid sträckte sig till länets alla delar. Genom sammanslagning af inköpta bondgårdar bildades en mängd bruksegendomar, och få voro de värmländska socknar, som icke hade en eller flera sådana egendomar inom sina gränser. På så sätt försvunno många bondgårdar, dock utan att det väckte större farhågor, enär de en gång bildade brukskomplexen blott sällan utvidgades. Men annorlunda blef förhållandet, sedan järnhandteringen slagit in på nya banor och de flesta mindre järnbruk till följd däraf måst nedläggas. Träindustrien kom och slog under sig ett stort antal gamla bruksegendomar med därtill hörande skogsmarker. Det stannade tyvärr ej med detta. Äldre och nyare trävaruaktiebolag ha under de senare tjugu åren inköpt en stor mängd skogshemman, och dessa jordförvärf, som pågå utan inskränkning, ha tagit så omfattande dimensioner, att de utgöra en verklig fara för den värmländska bondeklassens bestånd.

Som förut nämndt ha här påvisade missförhållanden först under senare år framträdt rätt allvarsamt, och däri är att söka en anledning till att de ej så tidigt som i Norrland och Dalarne framkallat allmän förstämning och ovilja. Men numera har den värmländska befolkningen börjat vakna upp

däröfver och fått klart för sig, att något måste göras till hämmande af bolagens fortgående jordförvärf.

Att ett sådant ingripande är en viktig statsangelägenhet, torde nu allmänt inses och erkännas. En själfägande kraftig jordbrukareklass utgör det kraftigaste stödet för statens sunda utveckling och bestånd. Dess bevarande hör till de politiska uppgifter, som ej utan svåra följder kunna skjutas åt sidan. Få bolagen fortfarande fritt lägga under sig de värmländska skogarna, skola de förr än man tror bli ägare till större delen däraf. Det är lätt att förutse, att en fortsatt utveckling i sådan riktning till sist måste sluta med en katastrof.

Mycket önskligt hade varit att kunna lämna utredning angående omfattningen af den jord, som inom Värmlands län nu befinner sig i bolags händer. Detta har emellertid icke varit möjligt. De uppgifter därom, som finnas i Konungens befallningshafvandes femårsberättelser, sakna nästan all betydelse för frågans rätta bedömande. De angifva nämligen endast det antal mantal och utjordar, som under en viss tidsperiod tillhört bolag, men innehålla i öfrigt inga uppgifter på de jordarealer, som befinna sig i deras ägo. Om man endast håller sig till de meddelade sifferuppgifterna på antalet mantal, får man, i synnerhet hvad Värmlands län beträffar, en alldeles oriktig föreställning om omfånget af bolagens jordförvärf. Där finnes nämligen mycket stor skillnad mellan de olika hemmanens jordarealer, så att ett visst hemman kan omfatta flera 10-tusental hektar, undet det ett annat utgöres af endast några få 100-tal hektar. Det låter sig därför icke göra att, med något anspråk på tillförlitlighet, blott efter hemmantalet beräkna arealen af den jord, bolagen äga. En sådan beräkning skulle bli mycket missvisande. I stort sedt förhåller det sig emellertid så, att bolagens hemman höra till de större inom länet. Utgående härifrån kan man såsom sannolikt antaga, att, ehuru bolagen år 1905 blott ägde omkring 11 procent af länets hemmantal, den jord, som då tillhörde dem, utgjorde 20 till 25 procent af länets ytvidd. Men endast genom utredning af förhållandet kunna exakta siffror erhållas, och en sådan utredning är i fråga om Värmlands län en påträngande nödvändighet. Det torde vara ganska säkert, att en dylik utredning framdeles kommer till stånd, men af särskild vikt är, att den företages snart, ty härvidlag äro betydelsefulla nationella värden på väg att förloras.

Af erfarenhet kan man sluta sig till att, om Riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om berörda utredning, flera år åtgå, innan den blir färdig och därpå grundade lagförslag kunna framläggas för Riksdagen. Denna

respittid skola bolagen, det bekräftas från andra håll, använda till att med fördubblad ifver öka sina jordbesittningar. Om öfver hufvud är af betydelse för staten, att de själfägande jordbrukarne bevaras för undergång, så är det ej heller likgiltigt, om härför erforderliga åtgärder komma för sent. Och för sent komma de, därest de föras fram på samma långsamma väg, som följdes beträffande den norrländska förbudslagens genomförande. Enklast löstes frågan därigenom, att denna lag utan vidare förklarades gälla äfven Värmlands län, men en framställning härom skulle näppeligen vinna Riksdagens bifall. Lämpligast torde därför vara att gå en medelväg, och anhålla, att berörda förbudslag bör omfatta nämnda län intill dess Riksdag och Kungl. Maj:t efter behörig utredning annorlunda beslutat.

Det är nu ej första gången frågan om förbud för bolag att förvärfva jordbruksfastigheter i Värmlands län föres fram i Riksdagen. Vid 1907 års riksdag väcktes motion därom, och under förra årets riksdag gafs ånyo uttryck åt detta sträfvande, därigenom att flera värmlandsrepresentanter då ställde sig som medmotionärer under en af herr Lindhagen väckt motion, n:o 204, hvilken delvis hade ett dylikt syfte.

På grund af hvad sålunda anförts, anhålles vördsamt,

1. att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t så snart ske kan låta verkställa utredning angående omfattningen af bolags jordförvärf inom Värmlands län och vidtaga de åtgärder, som med anledning af denna utredning kunna föranledas, samt

2. att Riksdagen för sin del ville antaga ändrad lydelse af lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom i syfte att lagen må vinna tillämpning äfven i Värmlands län intill dess den i föregående punkt omnämnda utredning verkställts och Riksdagen och Kungl. Maj:t funnit lämpligt att i saken annorlunda besluta.

Stockholm den 25 januari 1909.

C. J. Berggren.
Karl Otto.

G. Jansson.
N. A:son Berg.

J. P. Igel.